

1962 SİDE KAZISINA DAİR RAPOR

Ord. Prof. Dr. Arif Müfid Mansel

Antalya bölgesinde antik Side şehrinin kazısına Ord. Prof. Mansel ve Doç. İnan'ın idaresi altında Eylül ve Ekim aylarında devam edilmiş ve şu yerlerde çalışılmıştır:

1 — Yarımada'nın güney ucunda bulunan mabetler alanının temizlenmesi, tertip ve tanzimi işi sona indirilmiştir. Bu arada Apollon mabedine ait bazı Meduzalı friz parçaları, Athena mabedine ait olduğu anlaşılan ve üzerinde kabartma figürler ihtiva eden bir friz parçası bulunmuştur. Bu iki mabedin önünde yer alan üç nef'li bazilika tamamiyle kazılmış, narteks'in yanındaki odalarda "opus sectile" tarzında döşemeler bulunduğu gibi doğudaki apsid'in önünde yarım daireyi aşan atnalı şeklinde kademelerden meydana gelen bir "synthronon" meydana çıkarılmıştır. (res.1) Erken hıristiyanlık devrine ait olan bu bazilikanın içine geç devirde (belki 8. yahut 9. yüzyılda) oturtulmuş olan küçük kilise tamamiyle kazılmış, enkaz yığını ile örtülü olan narteks meydana çıkarıldığı gibi binanın içinde dört sütun durduğu ve bu kilisenin, plâni bakımından, "Yunan haçı plânlı" kiliseler grubuna girdiği ortaya konmuştur. (res. 2)

2 — Kazılmasına 1955 yılından beri devam olunan, fakat mimarî blokların büyüklüğü, enkazın çokluğu ve yıkılma tehlikesinden dolayı bilmecburiye yavaş ilerleyen tiyatronun (bu hususta bk. AM. Mansel. *Side Tiyatrosu, Belleten* 26, 1962, s. 45 v. dd.) kazısına bu sene de devam edilmiş, büyük bir kısmı meydana çıkarılmış olan sahne binasının (skene) doğu ucunda bir hayli mimarî parça bulunmakla beraber bu kısımdaki localar, analemma ile skene binası arasındaki parodos daha henüz meydana çıkarılamamıştır. Buna karşılık sahne binasının arkasında, agora'ya açılan kemerli

mekânların doğuda dokuzuncu ve sonuncusu ve onun yanındaki yarım daire şeklinde "eksedra" tamamiyle kazılmış, bu kısımların önünde yer alan agora portiki'nin zemininde beyaz fon üzerine siyah taşlardan yapılmış geometrik motiflerle süslü bir mozaik döşeme bulunmuştur. Ayrıca kemerli mekânın arkasındaki kapıdan 9 basamaklı bir merdivenin skene'nin üst katına isal ettiği de tesbit edilmiştir.

3 — Tiyatrodan çıkarılan toprak ve molozlarla büyük kısmı dolmuş olan agora meydanı temizlenmiş, meydanın ortasında yer alan yuvarlak (Fortuna) mabedine ait mimarî parçalar yeni baştan tasnif ve tanzim olunmuş, bu arada DSİ Müdürlüğü'nün bize birkaç gün için verdiği vinçten faydalanarak mabedin podium'una ait kaplama taşlardan birçoğu eski yerlerine oturtulmuştur.

4 — Büyük direkli cadde üzerinde, tiyatro ile tak arasındaki kalın duvarın önünde yer alan, arşitrav kitabesine göre imparator Vespasianus'a ithaf edilmiş olduğu anlaşılan ve sonraları çeşme olarak kullanılmış olan anıt (bk. Türk *Arkeoloji Dergisi* X-1, s. 4, res 12 /13) bu iş için Avusturyadan getirtilen restoratör - mimar A. Machatschek'in nezareti altında elde bulunan parçaların mümkün olduğu nisbette terkip ve restore edilmiş, bu suretle bu entresan binanın esas şekli ve oranları hakkında kesin bir fikir edinmek mümkün olmuştur (res 5)

5 — Şehrin güneyinde, büyük direkli cadde üzerinde yer alan ve duvarları 10 metreye kadar yükselen anıtsal bir binanın geç antik devre ait bir hamam olduğu geçen sene yapılan sondajlar sonunda tesbit edilmiş, aynı zamanda basit bir rölevesi de yapılmıştı: bina ana eksenleri birbirine paralel dört büyük mekân ve ana

ekseni bunlara dikey olarak gelen büyük bir mekân ve geniş bir avludan meydana gelmektedir. Biz tarafımızdan A harfiyle gösterilen ve postament'ler üzerinde duran iki İyon nizamında sütunla iki kısma ayrılmış olan duvarları höcreli büyük bir mekânı tamamen kazdık (res 6) Esas salon (A 1) un duvarları ve zemininin bir kısmı yeşil mermer levhalarla kaplı idi. Bunun önündeki ikinci kısımda (A 2) iki katlı duvar höcreleri, onların karşısında sonraları höcreli duvar haline sokulmuş bir kolonad görülmektedir. Bu kısmın zemini beyaz mermer lavhalarla kaplı idi. Alt kısımlarında cehennemlik tertibatı bulunmayan bu iki mekânın bir soyunma yeri (apodyterium) olduğu ve, duvarların önüne daha eski bir binadan getirilerek vazolunan taş peykelerin gösterdiği gibi, bir "palestra" olarak ta kullanıldığı anlaşılıyor. Buradaki buluntular arasında orta kolonadın üzerinde duran iki tarafı hippokampos'lar, Nereid'ler, Eros'lar ve Triton'larla süslü frizler gösterilebilir (res 7). Girland'lar ve Meduza başları ile süslü bir friz parçasının ise buraya sonradan ilâve

edildiği anlaşılıyor. (res 8) Frizlerin üzerinde duran ve "Lesbos kymation'u ile süslü olan kornişlerden de bir hayli parça elde etmek mümkün olmuştur.

Binanın diğer mekânlarında yapılan son dajlarda mermer döşemeli zeminin altında büyük külhanlarla ilgili cehennemlik tertibatı ve duvar höcrelerinin içinde mermer havuzlara raslanmıştır ki bu suretle bütün mekânların hamamın sıcak kısımları olduğu kesin olarak tesbit edilmiştir.

6 — Agora'nın karşısında, Devres'ler ailesi tarafından tâmir ve restora edilmiş olan hamam binasının (res 9) içinde vücuda getirilen müzenin açılış töreni Eski Eserler ve Müzeler Umum Müdürü, Antalyada ICOM toplantısına katılan müze müdürleri, Antalya Vilâyeti ve Manavgat Kazası erkânının huzuriyle 14 Ekim 1962 de yapılmış, bu suretle Türkiye müze-ler ailesine bir yeni üye katılmıştır (bu hususta bk. A. M. Mansel, *Side Müzesi, Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Belleteni*, no. 250, (1962), s. 7 - 10).